REVISTA BUCOVINEI

II. 1248

IN ACEST NUMĂR :

C. LOGHIN, GH. DRUMUR, DRAGOŞ VICOL,
ADELINA I. CÂRDEI, GRUIA BODNĂRESCU,
MARIA VERONA, Pr. JITARIU

III, Nr. 4 CERNĂUȚI — TIMIȘOARA Aprilie 1944

P. II. 1248

Anul III, Nr. 4 Cernăuți — Timișoara Aprilie 1944

REVISTA BUCOVINEI

Proprietar: **Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina**

Secretari de redacție: *Constantin Loghin*, *Dragoș Vitencu*

Înreg. la Trib C-ți în reg. publ. period. sub Nr. 1/1942
Apare lunar. Redacția și Administrația: Cernăuți, refugiată în Timișoara, str. Roentgen, 3
Abonamentul: anual 800 lei, pe 6 luni 400 lei

Colaboratorii revistei (începând din Ianuarie 1943): *S. Anton, George Antonescu, V. Arinaru, Areta Bâcu, Radu Bâcu, Silvia Bălan-Brătianu, Gruia Bodnărescu, Leonida Bodnărescu, Aurel Bogaci, Apollo Bolohan, N. I. Bontaș, Tr. Cantemir, I. Cârdei, Adelina Cârdei, Tr. Chelaru, Ghedeon Coca, Pimen Constant, George Drumur, George Fonea, B. Frunte, Maximilian Hacman, Emanoil Iliuț, Dumitru Isac, Procopie Jitariu, Teofil Lianu, Melania Livadă, Constantin Loghin, Dimitrie Loghin, Ion Luța, Petre Luța, Leca Morariu, Victor Morariu, Ion Negură, George Nimigeanu, George Noveanu, George Pătrăuceanu, Teodor Plop, Augustin Z. N. Pop, Victor Ion Popa, Ion Popinceanu, Sebastian Popovici, Dragoș Protopopescu, Oltea Pușcariu, George Putneanu, Grigore Rațiu, Milan Șesan, Tudor P. Stoica, Leon Șandru, Nicolai Tăutu, Nicolai Tcaciuc-Albu, George Tudoran, Claudiu Usatiuc, Aurel Vasiliu, Maria Verona, Dragoș Vicol, Alexandru Vitencu, Dragoș Vitencu, George Voevidca, E. Ar. Zaharia și Emil Zegreanu.*

Acest număr cuprinde: *Constantin Loghin:* Mergem înainte. *George Drumur:* Bucovina (versuri). *Dragoș Vicol:* L-am întâlnit pe tata, pribeag (versuri). *Adelina I. Cârdei:* Cântec pentru despărțire (versuri). *Gruia Bodnărescu:* Întoarcere târzie (versuri). *Maria Verona:* O româncă din Bucovina: Eufrosina Petrino, născută Hurmuzachi. *Pr. Jitariu:* Soldatul (folclor). *Pe urmele vremii:* Redacționale. Numărul pe Martie. Manifestații culturale *(C. L.)*. Publicații bucovinene *(C. L.)*.

REVISTA BUCOVINEI

Anul III, Nr. 4 Cernăuți—Timișoara Aprilie 1944

Mergem înainte

Încă odată soarta ne-a încercat cu o grea lovitură. Nici n'au trecut patru ani dela cealaltă cutropire — am ajuns să ne socotim istoria după cutropirile dușmane — și Bucovina noastră scumpă, alături de Basarabia și de o parte a Moldovei noastre dragi, geme din nou sub călcâiu moscovit. Dacă va fi cândva să se măsure vrednicia unui neam după gradul de suferințe ce le poate suporta, atunci noi Românii am merita, de sigur, certificatul de cel mai vrednic neam din lume.

Oameni de hotar, născuți și crescuți la cea mai amenințată margine de țară românească, noi Bucovinenii, ca și strămoșii noștri de pe aceste meleaguri, n'am cunoscut traiu de tihnă și odihnă. Așezați de soartă în calea puhoaielor ce se revărsau din Răsărit, am fost mereu primii de care s'au izbit valurile cutropitoare, am fost cei dintâi care am înfruntat șocul năvălitor.

Am fost mereu prigoniți și hărțuiți, am fost loviți și călcați în picioare, dar n'am putut fi clintiți dela această margine de țară. In ciuda tuturor vitregiilor am stăruit să rămânem în această Bucovină românească, pentrucă am avut conștiința ei, am avut suflet românesc.

Ei, cutropitorii, au putut să ne ia pământurile, au putut să ne jefuiască averile, să ne deporteze oamenii, să ne imprime obiceiuri străine, să ne pocească numele, au putut chiar să ne fure și limba, dar n'au putut să ne schimbe acest suflet, care, în pofida tuturor încercărilor și influențelor, a continuat să rămână românesc. Chiar atunci când unii din noi ne-am uitat limba, nu ne-am pierdut conștiința și în orice limbă o știam spuneam: Sunt Român cu aceeași dârzenie cu care strămoșii noștri spuneau: Sum civis Romanus.

Din nou trupul țărișoarei noastre dragi este călcat în picioare de cismă străină. Din nou acolo, în Bucovina, nu mai răsună cântece, nu mai este sărbătoare, nu mai este Dumnezeu. Din nou a început acolo să țipe copii

speriați și mame îngrozite, să pornească nesfârșitele șiruri ale pohodului la Sibiria, să curgă sânge nevinovat.

Pot să ne huiduiască, pot să ne scuipe, pot să ne schingiuească, ei nu vor lovi decât în trupul nostru. Dar ce le va sluji lor trupul nostru, când sufletul nostru va rămâne neatins și va izbucni, atunci când îi va veni ceasul, din ruine, din morminte, de sub cadavre mai frumos și mai impetuos, așa ca pasărea Phoenix din cenușa proprie. Așa a răsărit și după celelalte cutropiri dușmane și așa va răsări ori de câte ori va fi lovit în ființa sa.

Și pentru acest mare ceas al izbăvirii și dreptății ne pregătim, fiecare în felul său. Ne pregătim cu arme, cu tunuri, cu avioane. Dar ne pregătim înainte de toate cu sufletul. Cu trupurile noastre vom face zid de foc și de granit în calea dușmanului, iar sufletul ni-l vom păstra așa cum ni-l lăsară părinții din părinți: curat și dârz românesc.

—

Prin cultură ne-am făurit acest suflet și prin cultură voim să-l păstrăm mai departe.

Cultura Bucovinei, una și nedespărțită la Cernăuți și la Suceava, s'a resfirat acum pe toate meleagurile țării românești. Cărturarii noștri, risipiți în toate colțurile țării, sunt prezenți și la București, și la Sibiu, și la Brașov, și la Râmnicu-Vâlcea, și sunt prezenți și la Timișoara. Lovită la Cernăuți și Suceava, culturalitatea bucovineană se ridică mai dârză în celelalte părți ale țării, ca și balaurul din poveste: îi tai un cap și răsar alte două și mai multe în loc.

Suflete aspre de hotar, o parte din Bucovineni ne-am îndreptat în spre celalt hotar de țară: în spre Banat. Ne-am spus înlăuntrul nostru că nicăieri și de nimeni n'am putea fi mai bine înțeleși în pribegia noastră amară decât tot de oamenii de hotar ai Banatului, care au îndurat, ca și noi, stăpâniri străine, care au gustat, ca și noi, din pânea pribegiei.

Am venit încoace ca în spre oameni care trebue să ne înțeleagă durerea. Nu le cerșim decât un cuvânt bun, o inimă înțelegătoare, o privire de dragoste. Iar dacă unii din noi le vor cere și un pat de odihnă și o pâne de mâncare, n'o fac decât numai când ajung în pragul celei mai negre mizerii.

N'am fost totdeauna pribegi, năpastă pe capul altora, am fost foarte des și gazde primitoare de pribegi, ca la 1821, la 1848, la 1941 etc. Am arătat cu aceste prilejuri că știm să primim cu brațe deschise pe frații ajunși la nenorocire. Am împărțit cu dânșii nu numai inima și durerea, dar am împărțit cu dânșii și patul și casa și pânea și haina.

Am dovedit-o în cursul istoriei noastre, am dovedit-o și recent, când, în anul 1941, după revenirea noastră pe plaiurile Bucovinei eliberate și răvășite de dușman, mii și mii de pribegi ardeleni au găsit în Bucovina nu

numai inimi de frați compătimitori, ci au găsit și case primitoare și rosturi de viață. Nu va contesta nici un Ardelean, poposit după 1941 pe meleagurile Bucovinei, larga și desinteresata ospitalitate a Românului bucovinean.

Am dat tot atunci când am avut ce da.

Azi a venit timpul să nu mai avem nimic de dat, decât doar din plinul sufletului nostru.

Și din acest plin de suflet răsare și gândul acestei reviste, care va sluji, evident, mai întâi interesele Bucovinei, dar se vrea cu totul încadrată și în rosturile acestei provincii.

Înălțând acest steag al Bucovinei culturale și în acest colț de țară, ne continuăm drumul încrezători în inima Românului de pretutindeni și în steaua neamului nostru.

C. Loghin

BUCOVINA

— 1944 —

În creștetul dorului fagii de ceață
acoperă pământul rănit dela Nord.
Ce mai cuprinde sufletescul fiord
din ce a fost cândva bucurie și viață?

Vesele livezi au adumbrit în gânduri
lângă satele schilodite de furtună —
numai seara umbrele-și adună
legându-le rânduri, rânduri.

Gemând de încremenită arsură,
cu zidurile frânte spre cer,
orașul se 'ngroapă sub fier,
sub viscol, sub stele, sub ură...

Enorme amurguri se pierd în Țețin —
acolo e plâns, e moarte, e vis.
Numai Dumnezeu din mănăstiri s'a deschis,
luminând Bucovina puțin.

Acolo mi-i inima, o simt, o aud —
acolo mi-s toate copilăriile, —
și-au început să crească bălăriile,
de când au plecat oamenii spre Sud.

Și numai eu, numai noi
vom despietri din blestem visul,
acolo ne vom regăsi paradisul,
numai eu, numai noi.

GEORGE DRUMUR

L-am întâlnit pe tata, pribeag...

L-am întâlnit pe tata, pribeag.
Cu plugul, un pumn de sămânță și trei ramuri de fag.
Drumuia prin vânturi tăcut și bătrân;
Îi mirosea fruntea-a pădure însingurată și-a fân.
Inima-i strângea ploi în ea ca un burete
Și totuși buzele i se uscau de depărtări și de sete...
I-am strâns mânile uscate în mânile mele
Și i-am simțit în sânge izvoarele noastre luminate de stele...

— Unde te duci, tată bun, tată drag?
Unde-ți duci anii și plânsul, tată pribeag?...

. . . . . .

Pe-o colină de soare a poposit:
Și-a făcut cruce mare cu obrazul spre Răsărit,
A 'nfipt cele trei ramuri de fag în pământ
Și-a pornit apoi brazdă cu plugu 'n arșiță și 'n vânt.
Și-a scuturat palmele să se prelingă izvoarele 'n lut,
Stelele să se împrăștie 'n ierbi, — nevăzut;
A aruncat sămânța și-a 'ngenunchiat plângând:
Ce volburi amare zăgăzuia oare în gând?

— Ce faci, tată bun, tată drag ca lumina?
— Îmi mut iângă Dumnezeu bătrânețea și Bucovina..

DRAGOȘ VICOL

Cântec pentru despărțire

Poate-i numai vis sau e aevea
Jarul despărțirii neașteptat?
Alte ceruri îmi tămâie veghea
Sufletului prea înnegurat.

Poate-i numai vis de au secat
Bucuriile ca niște ape.
Visele pe rând s'au scuturat,
De când lacrima 'nflori pe pleoape.

Vin ecouri de departe, vin...
E aevea, e închipuire?
Vin, noian, în falduri de senin,
Dăltuindu-mi drum prin amintire...

Oare-or înflori și-aicea flori,
In răzorul gândurilor albe?
Poate-i numai trecere de nori
Peste zilele ca niște nalbe.

Poate-i numai vis, căci altfel nu
Vreau să cred c'ar fi o veșnicie.
Doru'n poarta inimii bătu
Dar găsi grădina ei pustie...

ADELINA I. CÂRDEI

Intoarcere târzie

Gonesc anii ca ispitele pe drumul cu ciulini
Și ne trezim cu frunțile albe de ninsoare,
Cerșind cu mâni rănite din aceleași ogoare
Și din același cer, o viață tristă cu bizare vini.

Șerpii urii ne mușcă...Cresc răzbunării palate.
In tină ne 'mbie năravuri fără popas.
Spre iad urlă păcatele lugubru 'n aspru impas
Călcând fățiș peste paharul credinței curate.

Diabolic ne târîm, omide, răzuind azururi.
Credință, dragoste, zei, având aceiași soarte:
Pe cruce, în cuie, în vaicăr de moarte, —
Fiind pângărite, mișelnic, de-apururi...

Târziu, în domuri întorși, flămânzi de albă iubire
Spre ceruri sui-vom, în plâns, rugă de convertire

GRUIA BODNARESCU

O româncă din Bucovina: Eufrosina Petrino, născ. Hurmuzachi

E un fapt din ce în ce mai îmbucurător, că începe tot mai luminos să se scoată la iveală şi să se recunoască, prin numeroase şi serioase studii, marea importanţă a femeilor române în toate domeniile vieţii naţionale. Nu e ramură în viaţa românească, unde ele să nu fi marcat fapte importante, ba chiar hotărîtoare. Nu vorbim de viaţa familiară şi de păstrarea naţionalităţii române sub diferite stăpâniri străine, fiindcă aici ele au avut şi au şi astăzi rolul principal. Contribuţie însemnată au adus ele în luptele naţionale alături de bărbaţi, apoi, începând cu veacul trecut, se impun tot mai mult, în literatură şi pictură. Ori unde e vorba de osteneală, sacrificiu, devotament şi pricepere, femeia română nu se dă la o parte, ci îşi face datoria în plin.

In societate ea în genere domină prin frumuseţa ei fizică, prin eleganţa mişcărilor, prin vioiciunea spiritului şi nobleţa sufletului, toate acestea sunt calităţi excepţionale cari cuceresc şi contopesc în masa românească şi pe cel mai recalcitrant străin, care a trăit timp mai îndelungat între aşa de bunii şi omenoşii Români. Fără îndoială asimilarea neamurilor alogene aşezate între Români se datoreşte în cea mai mare parte femeii române care cu un curaj şi destoinicie vrednice de admirat, ştie, şi în lipsa soţului, ca de ex. şi în războiul actual, să-şi crească copiii şi să-şi chiverniséască gospodăria, fie ea oricât de mare şi complicată. Insuşiri alese, preţuite şi relevate şi de străini!

Inteligenţa ei impune pretutindeni. Trăind între neamuri şi în ţări streine îşi însuşeşte cultura lor în cel mai înalt grad, fără a-şi uita neamul de origine, ca de ex.: Dora d'Istria (=Elena Ghica, vezi articolul meu în ziarul *Tribuna* Braşov, Apr. 1943), Iulia Haşdeu (copilă la 18 ani, un adevărat geniu), Ana de Noailles Brâncoveanu (considerată ca cea mai mare şi fină poetă franceză), Elena Văcărescu, Marta Bibescu. Toate acestea sunt minţi de înaltă cugetare şi scriitoare, cari nu s'au lăsat întrecute de nici un alt cap feminin străin. Mediul românesc fiind extrem de prielnic, absoarbe şi desfiinţează orice *Eu* străin, pentru a reda în scris, ca un autohton, cugetarea şi simţirea genuin românească. Aşa s'au prefăcut în adevărate scriitoare române câteva femei de talent de origine străină: Matilda Cugler-Poni, Bucura Dumbravă-Seculici, Mărgărita Miller-Verghi, Elena Farago, Yvonne Henriette Stahl, iar în domeniul activităţii naţional-sociale: Maria C. A. Rosetti şi altele, ca să citez numai pe cele mai de frunte.

Deasupra tuturor planează cele două Regine: Elisabeta (=Carmen Sylva, vezi şi art. meu din ziarul Tribuna, Cluj, 1939—40), şi Maria, cari prin viaţa şi

scrisul lor s'au contopit cu idealul naţional, ducând departe pese hotarele ţării prestigiul şi înălţarea poporului român.

Gustul artistic excepţional manifestat în ţesături, covoare, port, etc. din arta populară, aşează femeia română în locul prim între celelalte neamuri. Aceasta nu-i o laudă injustă şi pretenţioasă, ci o constatare, care va fi tot mai mult un adevăr general recunoscut, cu cât studiile în acest domeniu vor fi mai numeroase, făcute de specialişti în materie.

Ospitalitatea femeii române este încă una din marile ei însuşiri, — deşi uneori i-a făcut rău — şi a fost pusă în evidenţă, cu laude deosebite, de toţi cari au avut prilej să poposească pe pământul românesc. Iată în ce cuvinte frumoase vorbeşte despre ea renumitul istoric şi patriot francez J. Michelet:

„...Intraţi în orice colibă şi veţi vedea, că îndată vă iese înainte o femeie frumoasă, care până atunci torcea, şi vă salută în chip graţios în limba ei plină de un farmec graţios, antic. Işi lasă toate, se grăbeşte, te primeşte ca şi cum ar fi fata ori sora noului venit. Dă fuga la fântână şi, după obiceiul vechiu, îţi aduce apă neîncepută, apă pe care n'a atins-o nimeni. Cum te speli pe mâini îţi dă, ca să te ştergi, o bucată de pânză plină de stelişoare aurii, pe care şi-a făcut-o la nuntă ca să gătească la gât pe cel pe care-l iubea. Iţi dă tot ce are: smântâna cea mai bună, poamele ce pusese la o parte pentru vre-un fiu care lipsea de acasă. Străinul e pentru ea mai mult: e trimisul lui Dumnezeu"...

Prin această proverbială ospitalitate a femeii române se creiază, se menţin, adâncindu-se legături sufleteşti între oameni, cari uneori trec peste moartea lor şi aduc nu numai un folos familiar trecător, ci mai presus de acesta unul de interes naţional de cea mai mare însemnătate, servind generaţiilor viitoare exemplu de urmat în toate timpurile.

* * *

Spre a ilustra adevărul acesta, vom prezenta în paginile următoare viaţa unei înfocate române bucovinene, a cărei familie numeroasă a jucat un rol de importanţă deosebită în viaţa românească din veacul al XIX-lea. E vorba de distinsa familie Hurmuzachi din Bucovina, care a adăpostit la moşia ei din Cernauca, în anii 1848—49, o pleiadă de bărbaţi, dintre cei mai de seamă din Moldova şi Transilvania, de unde răutatea oamenilor şi duşmanii neîmpăcaţi ai neamului îi alungaseră pe scurt timp dela vetrele lor. Intre aceştia sunt moldovenii: Costache Negri, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, Alexandru Cuza, Anastasie Panu, P. Cazimir, Alecu Russo, Dimitrie Ralet, L. Roset, episcopul Justin de Edesa, Theodor şi Gheorghe Sion, apoi ardelenii: Aron Pumnul, T. Cipariu, Iacob Bologa, protopopul Grigorie Mihail şi Gheorghe Bariţ, poate şi alţii.

La Cernauca se discutau atunci probleme de existenţă şi ideal ale poporului român, era acolo un mic parlament românesc, — după fericita expresie a mult regretatului Iorga — al emigranţilor moldo-transilvani, cari se sfătuiau frăţeşte şi lucrau în comun pentru Unirea Principatelor şi desrobirea celor de sub Unguri. Bariţ, care a stat luni de zile între ei, zice despre amfitrionul său: „Casa lui Doxache Hurmuzachi era altarul naţionalităţii şi limbii noastre, soţia şi fiicele sale locţiitoare a virginelor vestale lângă focul sacru, fiii săi (5) tot atâţi Fabi luptători pentru sfânta cauză, ginerii săi demni imitatori ai socrului lor".

In curs de luni de zile trăite împreună în casa bogată şi părintească a boierului Hurmuzachi s'au închegat prietinii, cari nu s'au putut uita niciodată, căci ele erau aşa de scumpe încât oamenii doreau ferbinte din când în când să se mai vadă, înviind amintirile trecutului sbuciumat, sau să-şi mai scrie unul altuia sfaturi şi îndemnuri pentru propăşirea neamului lor mult iubit.

Farmecul acestei neuitate petreceri împreună nu-l dădeau discuţiile, ci căldura şi nobleţa primirii din partea stăpânei, şi mai ales a celor 2 fiice ale sale: Eufrosina şi Elisa, pe care Bariţ le descrie aşa de frumos: „Cerul îşi vărsase peste dânsele toate darurile sale, care fac pe femeie demnă de înalta sa vocaţiune, avură şi parte de educaţiune şi instrucţiune, precum în zilele noastre cer pedagogii cei mai celebri ai Europei...

...Ambele dulci surori cunosc câte 5 limbi străine, iar limba maternă o cultivă din mica pruncie, au urmărit regulat desvoltarea ei şi s'au aflat totdeauna în curentul literaturii noastre. Acel stil ce curge lin ca şi o vâlcea din frumoasele câmpii ale patriei, acele fraze elegante, acele idei sâmburoase şi totuşi pline de spirit, martore ale unei inteligenţe superioare, ar putea convinge pe oricine despre adevărul spuselor mele, dacă nu ar fi aşa de puţine acele fiinţe, pare să fi avut ocasiune de a cunoaşte modul scrierii dumnealor. In epoca pe care o am eu înaintea ochilor, subiectele de predilecţiune ale doamnelor Eufrosina P. Petrino şi Elisa G. Sturza erau: educaţiunea, literatura, muzica, la care se adăoga grija cea mare de a înmulţi colecţiunile cântecelor naţionale din ţările locuite de Români, a le clasifica şi a face spese considerabile, ca la cele ce se aflau calificate, melodia să fie pusă pe note. Tot aici aş mai denunţa cu mare plăcere, că în familia Petrino prima educaţiune şi instrucţiune a fiicelor a trebuit să se facă în urmarea voinţei determinate a mamei lor, imediat sub ochii dumneaiei aşa, că din câteva obiecte da însăşi mama lecţiuni. Tot asemenea aş mai şopti amicilor culturii noastre, că doamna Elisa G. Sturza, în lipsă de prunci proprii, împarte cu profusiune ajutoare la alte familii, ai căror prunci au lipsă de educaţiune. Dar fiindcă fiicele lui Hurmuzachi, ca şi odinioară neuitata d-lor mamă, nu sufere ca să ştie stânga ce face dreapta, voiu pune frâu voinţei mele, cu atât mai vârtos,

G. Loewendal: Străbunul
(Onofrei Şorodoc din Vicovul de jos — Bucovina)

că figura cu cap şi ochi de Minervă dela Ruşniţa ca şi acel ideal de vestală dela Dulceşti impune tăcere, una prin căutătura sa măiestoasă, alta prin acel aer de bunătate şi blândeţe cuceritoare... Partea considerabilă din virtuţile atinse de mine cum ai atinge floricica Mimosa, a ajuns de mult, chiar fără ştirea şi voia d-lor, în domeniul istoriei naţionale... (Vezi de Bariţ pe larg întroducerea la vol. I. din Fragmente din istoria Românilor de Eudoxiu Hurmuzachi, ediţia Academiei Române, Bucureşti, 1879, p. XIII—XXXI).

Aşa descrie Bariţ pe cele două fete, aşa de superioare, ale boierului Eud. Hurmuzachi din Bucovina. Eufrosina s'a măritat după o persoană foarte bogată, de origine român macedonean, Petrache Petrino, cu averi mari moştenite la Viena şi Basarabia în satul Rujniţa (jud. Soroca), unde au trăit mulţi ani şi unde i s'a născut fiul Dimitrie, cel mai de frunte poet al Bucovinei. Elisa s'a căsătorit cu influentul boier din Moldova Gheorghe Sturza logofătul şi s'au aşezat la moşia lor din Dulceşti din jud. Roman. Amândouă mai bine de o jumătate de veac au întreţinut o interesantă şi preţioasă corespondenţă cu mulţi din emigranţii din 1848—49, cari au poposit în casa lor proprie sau în cea a părinţilor lor, deopotrivă de generoase şi larg şi permanent ospitaliere. Vom insista acum numai asupra corespondenţei ce a avut familia Petrino, adică sufletul ei, Eufrosina, cu doi fruntaşi ai vieţii publice, naţionale şi culturale din secolul al XIX-lea: Gheorghe Bariţ şi poetul Gheorghe Sion, cari amândoi s'au învrednicit de cea mai caldă primire în refugiul lor şi de întreaga prietenie a tuturor membrilor familiei Hurmuzachi şi deci şi aceea venită dela familia Petrino.

* * *

Bariţ îndată ce s'a întors la căminul său din Braşov, se grăbeşte a-i scrie în aceşti termini fam. Petrino (Noemv. 1849):

„Imi aduc aminte că la depărtarea mea din mijlocul d-voastră nu eram în stare a rosti un singur cuvânt de mulţumită, pentru atâta binevoinţă ce aţi arătat către mine. Incă de atunci îmi propusesem vârtos a vă da câte o vizită, prin mijlocul poştei, însă eu şi acum sânt către d-v. tot acel sărac de cuvinte care eram în minutele de rămas bun. Aceasta vine de acolo, că precum durerea superlativă este mută, aşa şi mulţămita unei inime copleşită de îndatoriri este lipsită de cuvinte. Această împrejurare, să fie pe viitor de învăţătură, exemplu că d-v. aţi trebui să fiţi măcar cu 10% mai puţin generoşi, pentruca cineva să fie în stare a-şi descoperi recunoştinţa după cuviinţă.

Mă rog, Domnul meu, dă-mi voie să alătur aici unele note către persoana d-tale cocoană şi soţie, cu care va binevoi a dispune după cum o rugai, sau precum va afla cu cale..." (N. Bănescu, *Corespondenţa familiei Hurmuzachi cu Gh. Bariţ*, Vălenii de Munte, 1911, p. 133—4).

Bariţ mai trimisese între altele d-nei Eufrosina şi un Vocabulariu, „care i-a făcut multă bucurie“ — zice fratele ei Alexandru. Amândoi soţii Petrino scriu, adecă răspund, bunului şi neuitatului prietin dela Braşov, între altele Eufrosina, purtătoarea de cuvânt a familiei, scrie (4/16 Noemv. 1849):

Il consideră pe Bariţ ca membru al familiei lor, „ai drept de Bürgerrecht în familia noastră, ne-ai procurat una din fericirile rare ale naţiunii noastre, a avea în „Stammbaum“ al inimilor noastre o persoană cu meritele şi elevaţiunea D-tale“. Mulţumeşte pentru neuitare, pentru marşurile cele frumoase naţionale, pentru protocol, pentru cântecele Oltului, etc.

„In zilele trecute, s'au pus aice „Hora cea cu flori la pălărie“, „Soarele în vârf de munte“ şi a lui Bolintineanu „Radu Domnu şi fata din casă“, în muzică, pe clavir şi din gură de dl. Carol Miculi. Dar am plăcerea a-ţi spune că zelul d-sale a fost încoronat de cel mai bun succes, a întrebuinţat toată măestria, păstrând totodată toată sfinţenia melodiilor naţionale, care este prea rar la un străin... De prisos este a-ţi vorbi despre frumuseţea marşului lui Cârlova, la care nu ne-am hotărît ce muzică s'ar potrivi, însă vom scoate-o şi aceasta la cap, socot.

Noi, cum ştii, tot cu copilaşii ne petrecem vremea (aveau atunci încă două copile: Aglaiţa şi Elena), cari neîncetat mă întreabă: Domnu Bariţ ce nu mai vine? De acu n'a mai veni? „şi multe de aceste“. (*Ibid.*, p. 36—38).

Peste 2 săptămâni mulţumeşte aceluiaş pentru scrisoare, pentru „Cântarea Pandurilor“ cea prea frumoasă şi „Vocabulariul cel minunat, care ai binevoit a ne trimite... Am avut dovezi despre răbdarea D-tale, când te osteneai cu Aglaiţa şi Lenci, cari acum mai învaţă şi joc, nu numai religie“. (*Ibid.* p. 46—48).

Corespondenţa continuă în accente mişcătoare, ca cea din 29 Dec. acel an: „...Anul trecut, deşi cumplit, bogat de cruzimi neauzite, amar şi trist pentru toată lumea, scris cu litere de sânge în istorie, pentru noi tot are un suvenir prea graţios, adică, anului trecut avem a mulţumi plăcerea şi adevăratul plezir a cunoştinţei Domniei tale... De nu ţi-am mulţumit până acuma, pentru mulţimea prea frumoaselor piese muzicale naţionale trimise, cauza a fost nişte friguri catarale ce au supărat-o şi nu altceva... „Dar ce pot să-ţi mai spun despre dorita şi mult aşteptata noastră *Foae* (e vorba de cea *„pentru minte, artă şi literatură* şi *Gazeta Transilvaniei*, cari au început să apară din nou), cu care ne-ai făcut surpriză nespusă şi care mă încântă? Ce să-ţi mai spun şi cum să-ţi mulţumim şi pentru delicatesa ce ai avut de a tipări hora *noastră*, cea cu flori la pălărie, ce ne este acum şi mai scumpă? Mai am cuvinte? Ce să-ţi spun, decât numai că etern să fii asigurat de profunda noastră recunoştinţă, pentru toate probele ce ne dai de neţărmurita amabilitate şi delicatesă amicală ce ne porţi“. (*Ibid.*, p. 61—62).

Inainte de a pleca în Basarabia, d-na Eufrosina Petrino nu uită să-şi ia rămas bun şi dela Bariţ, care le-a lipsit aşa de mult la convenirea familiară ultimă. Amintindu-l neîncetat, îi scrie cuvintele (29 Iulie 1850):

„...Luni purcedem la Rujniţa, şi trebue să zic adio la toţi, părinţi, fraţi şi amici, pentru lungă vreme, şi, neavând eu pic de filosofie, nu pot face pasul acesta, fără a fi pătrunsă de toată tristeţa separaţiunei, numai ca o mângâere mă duc, sperând că poate neputându-ne întâlni noi se vor întâlni poate gândurile noastre, şi că cei pe care îi stimăm, se vor aduce aminte cândva şi de noi, că a veni vremea unde ne vom vedea. Cu speranţa aceasta, prea scumpul meu Domn, am onoare aţi zice adio şi a te ruga să ne conservezi binevoitoare aminte, crezând că de a pururea oi avea cea mai mare plăcere a mă însemna al Domniei tale prea plecată servă (*Ibid.*, p. 87—89).

Iată cum relaţiile de prietenie s'au menţinut peste hotarele vremelnice între Petrino şi Bariţ prin scrisori, apoi prin ziarele *„Foaia pentru minte“* şi *Gazeta Transilvaniei*, unde Bariţ şi-a plasat lungă vreme gândurile înalte şi simţirile sale nobile, asemenea şi în *Observatorul* ce-l întemeie în Sibiu, fiind între cei dintâi abonaţi, la 1878, însuşi nepotul lor: Alexandru Baron Petrino, din satul Budeniţ, jud. Storojineţ (*Ibid.* p. 128). Corespondenţa între aceşti Români de inimă a fost de sigur mult mai bogată, dar, cum ne spune însuşi Bariţ în amintirile sale citate, ele s'au pierdut ori au fost distruse, ca să nu poată ajunge pe mânile poliţiei austro-ungureşti, veşnic bănuitoare şi gata de a găsi trădători de ţară.

Ne oprim acum asupra raporturilor poetului Gh. Sion cu Hurmuzacheştii şi în deosebi cu familia Petrino, la cari cântăreţul neamului a zăbovit vreun an în pribegia sa. Toată viaţa lui le-a păstrat o duioasă amintire şi o intimă prietenie, vorbind în amintirile sale cu aceste cuvinte elogioase:

„Casa hurmuzăchiască din Cernăuţi (şi Cernauca) era un adevărat caravanseraiu unde se întâlneau emigranţii români din toate părţile şi unde aflară îmbrăţişare, consolare, mâncare şi băutură, adeseori chiar şi ajutoare băneşti. Bătrânul Hurmuzachi... vesel şi voios pururea... era un adevărat reprezentant al societăţii antice, iar fiii săi, 5 la număr, învăţaţi şi studioşi — toţi buni, inteligenţi, spirituali şi afabili, toţi patrioţi înfocaţi, — toţi devotaţi cauzei naţionale care ne preocupa mintile, — toţi răpeau inimile tuturor celor ce-i cunoşteau, pe când fiicele sale, toate pline de nobleţă, de graţii şi de virtuţi, inspirau respect şi admiraţiune“. Cuvintele de sinceră recunoştinţă şi admiraţiune le găsim exprimate cu căldură şi în alte scrieri ale lui Sion, până şi în poezia închinată Bucovinei, în care întâlnim următoarele trei strofe:

...Atunci, atunci, ah Doamne! ce dulce suvenire!
Pute-voiu să uit oare? O, nu, nu voiu uita!

Mă urmărea pe mine chiar o dumnezeire,
Ce nu lasă pe oameni de tot a despera.

Vedeam ca'n panoramă, vedeam pe lângă mine,
Părinţi, amici ce cerul din cer mi-i trimitea:
Simţeam pe nesimţite că-mi pier orice suspine,
Şi om ferice iarăşi ursita mă făcea.

Erau fiinţe scumpe cu sufletul de îngeri,
Cu ale mele patimi mult au compătimit.
Care-au privit cu lacrimi la ale mele plângeri
Şi toată-a mea durere cu vorbe-au măgulit.

Bogata şi interesanta corespondenţă în parte a fost publicată acum în urmă în două volume, cari privesc relaţiile lui Gh. Sion cu Hurmuzacheştii, din care extragem informaţiile relative la familia Petrino (Vezi *Relaţiile şi corespondenţa poetului Gh. Sion*, Vol. I.-II, Cluj, 1939—40, ediţia St. Meteş), şi din care — trebue să subliniem şi aici, — o parte însemnată s'a pierdut ori s'a distrus.

Sion într'un articol scris despre poetul Dimitrie Petrino, — pe care el l-a îngrijit şi sfătuit, ca un părinte adevărat şi l-a şi înmormântat în Bucureşti, — spune privitor la mama acestuia Eufrosina, că „fusese un ideal de inteligenţă, de graţii, de distinsă educaţiune şi de înaltă cultură spirituală".

Avem publicate 13 scrisori ale fam. Petrino, din care 10 sunt ale Eufrosinei (Vezi *o. c.* p. 185—198 no. 97—107 şi vol. II p. 38—39 no. 9—10). Ele cuprind epoca numai dela 1878 până la 1891, şi vom spicui câte ceva din ele. Cele trei dela început sunt în legătură cu moartea poetului Dim. Petrino, şi Sion e rugat să aranjeze moştenirea materială, literară şi datoriile nenorocitului literat şi să vadă de un monument ce ar trebui ridicat la mormântul dispărutului, pe care, din nefericire, situaţia din ce în ce mai critică financiară a neconsolaţilor părinţi, nu le-a mai permis să-l facă. (no. 97—99).

Când războiul nostru pentru independenţă a început, Sion ne spune:

„La sunetul trimbiţelor dela Plevna, mulţi flăcăi dela fruntariile noastre au alergat a uni sângele lor cu al vitejilor noştri căzuţi pe câmpiile de bătălie. Să nu uităm sentimentele de afecţiune şi compătimire ce ne-au arătat femeile române de acolo (din Bucovina), trimiţând atâtea ofrande pentru alinarea şi consolarea răniţilor". Şirele acestea privesc pe tinerii bucovineni, cari participă efectiv la războiul de eliberare şi contribuţia de bani, scame şi bandaje colectate de însufleţitele femei române din provincia răpită de Austriaci. Intre aceste doamne un loc de seamă îl ocupa şi Eufrosina, care, pentru aceste merite, a fost decorată împreună cu 10 doamne cu Crucea Regina Elisabeta, care li se trimise de Sion. I-a mulţumit foarte satisfăcută d-na Eufr. Petrino (no. II).

Biruinţa asupra Turcilor, proclamarea independenţei şi a regatului României au produs un entuziasm extraordinar la Românii subjugaţi şi o mare încredere în viitorul lor, cum notifică şi d-na Eufrosina Petrino către prietenul Sion (7 IV 1881):

„Cu inima plină de respect, de devotament şi de admirare, îndrăznim şi noi cei din depărtare, ca şi cei din apropiere a uni glasurile noastre de bucurie la Proclamarea Regatului României, felicitând din tot sufletul Majestăţile Lor Regele şi Regina, scumpa Românie şi admirabila naţiune, dorindu-le binecuvântarea cerească, la toate şi pentru toate, acum şi pururea, şi în eternitate. Dumnezeul părinţilor noştri să vă dea sporire, înflorire, pace şi prosperitate spre gloria patriei şi Naţiunei. Dea Domnul Dumnezeu zile lungi şi fericite la toţi cari au lucrat via Domnului şi la toţi care au bunăvoinţă şi simpatie pentru neamul nostru. Să trăiască România şi trăiască Carol I şi graţioasa Regină Elisabeta, să trăiască stâlpii ţării". (no. 102).

D-na Petrino e ţinută la curent cu ce tipăreşte Academia Română, care-i trimite publicaţiile sale literare, pe care ea le citeşte cu mare plăcere şi interes mulţumind bunului prietin autor, care din când în când se abate şi personal pela Cernauca, ca bucuria familiei Petrino să fie mai deplină (no. 103).

Când ziarele aduc vestea încă neadevărată a morţii lui Vasile Alecsandri, zăbranic negru învălue inimile vechilor prietini bucovineni şi d-na Eufrosina dă astfel glas durerii nemărginite:

„Cu nespusă durere vărs lacrimile mele în sânul dvoastre, plângând împreună pe marele poet, om şi cetăţean, ori floarea României, podoaba omenirii prin fapte, graiu şi simţământ, înainte mergătorul adevăratei poezii şi simţului adevărat şi luminat, care a descris raiul prin poezia sa fecundă şi străbătătoare, pe marele nostru Vasile Alecsandri, care lăsându-ne mângâierea prin „Doine şi lăcrămioare", s'a înălţat acolo unde se ridică rugăciunea noastră pentru veşnica pomenire, şi odihna nobilului său suflet întru împărăţia Cerului (no. 105). Peste câteva săptămâni, murind aievea bardul dela Mirceşti, Eufrosina Petrino, scrie:

„Cetind prin gazete despre trista, dar măreaţa ceremonie, eram uimită şi zdrobită de pierderea acestui mare bărbat şi poet. Binecuvântat să fie numele lui în toate vremurile şi... pe aici s'au făcut parastasuri, în Cernăuţi, la Suceava, aici la Cernauca unde l-am pus pentru veşnicie în pomelnicul bisericii noastre..." (no. 106).

In unele scrisori se vorbeşte de diferite chestiuni familiare mai intime, ca unui încercat prietin de peste 50 ani, întrebând într'una nu cumva Regele Carol ar fi dispus, prin intervenţia atotputernicului şi influentului Mitică Sturza, să cumpere Castelul şi moşia dela Cernauca, ca să nu ajungă pe mâni străine, fiind siliţi să-l vândă din cauza situaţiei grele financiare în care au ajuns.

Evident, nu s'a putut ajuta nimic, moşia peste câţiva ani, după moartea bătrânilor Petrino, a trecut în proprietatea unui galiţian. (cf. no. 106—7).

Informaţiile de mai sus ne înfăţişează figura adevărată a Eufrosinei Petrino: Românca cu mari virtuţi morale şi intelectuale, — înainte cu aproape 100 ani vorbea 5 limbi culte, — iubitoare de literatură şi artă, publicând încă pela 1850 la Lipsca vre-o 26 cântece naţionale pe note, model de mamă în educaţia şi instrucţia celor 5 copii, dintre care Dimitrie a rămas până azi cel mai de valoare poet al Bucovinei, darnică cu toţi şi totdeauna, aşa că toată lumea care a avut fericitul prilej s'o cunoască a preţuit-o, ca pe o adevărată matroană naţională, care trebue venerată de toţi şi luată de model. Acum înţelegem de ce Bariţ, vorbind de ea şi sora sa Eliza de la Dulceşti, a exclamat în plină cunoştinţă de oameni, zicând: *Onoraţi virtuţile femeilor române, cer eu de la bărbaţii naţiunei române!*"

Maria Verona

FOLCLOR

Soldatul

Măi rusule, măi muscale,
Cu şeaua pe cal călare
Ai umplut lumea de jale,
De jale şi de durere:
Mor voinicii 'n lupte grele.

Dela Siret mai la vale
Cade un soldat şi moare,
Şi aleargă-o fată mare,
Să-i aprindă-o lumânare.

Căpitanul strigă tare:
— Unde fugi, tu fată mare?
— Merg să-aprind o lumânare!

— Lasă soldatul să moară,
Că el moare pentru ţară;
C'aşa-i dată la soldat
Ca să moară împuşcat,
Impuşcat de-un rus păgân,
De evreii lui Stalin.

Primăvară 'n rămurele,
Voi neveste tinerele,
Bărbaţii ce i-aţi avut,
Au închis ochii de mult.

Voi îi aşteptaţi acasă,
Văile-s pline de oase,
Voi îi aşteptaţi să vie,
Lor le trebue liturghie.

(Colecţia P. JITARIU)

Comunicată de ucenicul Gh. Prelipceanu din comuna Horodnicul de Jos, jud. Rădăuţi, Bucovina.

Pe urmele vremii

Redacţionale. *Reluându-ne apariţia, din cauza împrejurărilor de război, la Timişoara, suntem nevoiţi să aparem deocamdată în numai 16 pagini. Noi suntem cei dintâi care regretăm micşorarea de volum a revistei, dar ne supunem unui comandament mai înalt.*

Cerem scuze cititorilor noştri pentru acest lucru şi le promitem că îndată ce ni se va permite vom reveni la formatul nostru obişnuit.

Redacţia revistei.

Numărul pe Martie. Numărul 3 (pe Martie) al revistei noastre a apărut în ziua de 24 Martie a. c. la Cernăuţi. Deoarece poşta dela Cernăuţi nu mai circula în acele zile, revista n'a putut fi expediată la adresa abonaţilor, iar întregul stoc de reviste a rămas, la evacuare, în Cernăuţi. De aceea cu regret trebue să vestim abonaţilor noştri că nu le putem trimite numărul trei al revistei, iar o retipărire a lui, din cauza restricţiei de hârtie ce ni s'a impus, nu se poate face.

Pentru ca abonaţii noştri să cunoască, măcar în parte, cuprinsul acelui număr, închinat teatrului românesc din Bucovina, dela a cărui primă reprezentaţie în Cernăuţi se împliniseră la 13 Martie a. c. 80 de ani, dăm mai jos tabla de materie:

Dragoş Vitencu, Teatrul românesc în Bucovina, pag. 105—108.
George Fonea, Zonă de luptă, versuri, 109.
Aurel Vasiliu, Trupa Tardini în Cernăuţi acum optzeci de ani, 110—114.
Dragoş Vicol, Ciopote de seară, versuri, 115.
Constantin Loghin, Petre Liciu, 116—119.
Dragoş Protopopescu, Teatrul Naţional din Cernăuţi, 120.
Victor Ion Popa, Frânturi de amintiri 121-124.
Ghedeon Coca, Poem, versuri, 125.
B. Frunte, Calendar, versuri, 126.
Nicolai Tăutu, Premiul I B, farsă într'un act, 127—140.
S. Anton, Febră, 141—148.
Emil Zegreanu, Fuge din oraş, versuri, 149.
Leon Şandru, Drum peste vieaţă, versuri, 149—150.
D. Loghin, Holda, versuri, 150.
Tudor P. Stoica, Interior, versuri, 151.
Augustin Z. N. Pop, Misionari bucovineni, Dimitrie Scurei, 152—159.

George Todoranu, Serafică, versuri, 160.
George Tutucanu, Veghe, versuri, 160.
Procopiu Jitariu, Poveste cu Maica Domnului, 161—163.
Pe urmele vremei (163—165): Societatea pentru cultură, Reabilitarea slavismului, Dela stil la modă, Intre scripcă şi iepure (D. V.).
Cărţi şi reviste (165—168): Al. Procopovici: Die Rumänenfrage; Sebastian Popovici: Vataful Neculai (D. V.); N. Tcaciuc-Albu: Făt-frumos în frac (Aurel Vasiliu); Leonide Bodnărescu: Câteva datini de Crăciun şi Anul nou la Români; Aurel Vasiliu: Intelectualismul lui Eminescu (T. C.); Luceafărul, Ramuri, Gând prahovean (D. V.).
In afară de text reproduceri: R. Rybicka: Desen, Schitul Corlăţenilor (fotografie), Bisericuţă la Horecea (fotografie), I. Sima: Portret de femeie şi Portret de bărbat.

Manifestaţii culturale.— Sufletul însetat de cultură al Bucovinei nu se poate priva de această hrană nici în timpul celei mai amare pribegii. Inregistrăm cu vie satisfacţie câteva manifestări culturale ale cărturarilor bucovineni pribegi.

La Râmnicul-Vâlcea, sufletul mişcării culturale bucovinene este d-l Leca Morariu. Institutul de literatură şi ştiinţă din Cernăuţi, condus de d-sa cu atâta entuziasm, îşi continuă activitatea şi la Râmnicul-Vâlcea. De curând, Institutul a ţinut o şedinţă de lucru, în care au făcut comunicări profesorii universitari N. Grămadă, L. Morariu şi M. Şesan.

Tot la Râmnicul-Vâlcea se proectează organizarea unei seri bucovinene din iniţiativa şi cu concursul profesorilor dela Facultatea de teologie şi ai Conservatorului de muzică din Cernăuţi. Va fi un program de cântece bucovinene.

La băile Călimăneşti a luat fiinţă un cor mixt, alcătuit din Bucovineni şi Basarabeni, pus sub conducerea tânărului şi talentatului profesor al Conservatorului cernăuţean şi compozitor Mircea Hoinic. Corul acesta a cântat până acuma de mai multe ori la liturghie, în catedrala oraşului.

Societatea muzicală „Armonia", condusă de acelaşi Leca Morariu, voieşte să-şi reia activitatea la Râmnicul-Vâlcea, unde va continua cu academiile ei muzicale, atât de apreciate la Cernăuţi.

C. L.

Publicaţii bucovinene.— In ultimul timp, înainte de invazia rusească, apăreau la Cernăuţi şi în Bucovina vre-o 10 publicaţii periodice cu caracter mai mult sau mai puţin literar. Cele mai multe din aceste publicaţii erau de iniţiativă particulară. Cine ştie cu câtă greutate şi cu ce jertfe materiale se scoate în provincie o publicaţie periodică, va aprecia la justa ei valoare această nobilă sforţare a Bucovinei culturale.

Odată cu invazia rusească, cărturarii bucovineni s'au împrăştiat ca potârnichile în toate colţurile ţării, iar publicaţiile şi-au încetat brusc apariţia.

Dar numai pentru scurtă vreme! Spiritele au început să-şi revină la vechile îndeletniciri. Astfel şi Bucovina culturală începe să se manifeste şi rând pe rând încep să reapară vechile publicaţii bucovinene.

Afară de „Revista Bucovinei", care-şi reîncepe cu acest număr apariţia în pribegie, la Râmnicul-Vâlcea a reapărut revista „Făt Frumos" a d-lui Leca Morariu, revistă ce nu şi-a întrerupt apariţia nici în timpul celuilalt refugiu.

Tot la Râmnicul-Vâlcea reapare „Deşteptarea", organ de propagandă culturală al Fundaţiei culturale Regele Mihai I.

Vivant sequentes!

C. L.

PRIMITE LA REDACŢIE:

Păr. Dr. Er. Costea, *Amintiri*, Cernăuţi, ed. Mitropolitul Silvestru, Martie 1944.

Reviste: *Făt-Frumos*, Martie—Iunie 1944, Râmnicul Vâlcii.

Ziare: *Gorjanul*, anul XXI, nr. 14, 16 Aprilie 1944, Tg. Jiu; *Deşteptarea*, Fundaţia Culturală Regală „Regele Mihai I", Regionala Bucovina, anul II, nr. 5—8, 15 Mai 1944, Râmnicul Vâlcea; *Cuvânt Moldovenesc*, foaie săptămânală pentru refugiaţi, anul XXIX, nr. 12, 1—7 Mai 1944, Tg. Jiu.

* * *

Rugăm revistele şi ziarele să ne onoreze şi în pribegia noastră cu schimbul lor.

* * *

Opiniile exprimate în articolele şi recenziile publicate în revistă nu angajează redacţia, ci numai pe autorii respectivi.

Revista a fost trimisă numai celor ce şi-au comunicat în scris adresa. Rugăm stăruitor pe ceilalţi abonaţi, precum şi pe cei ce doresc să primească revista să ne înştiinţeze. De asemenea rugăm pe abonaţi să ne comunice din vreme orice schimbare de adresă.

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE G. MATHEIU, TIMIŞOARA, PIAŢA TEPEŞ VODĂ 1, TEL. 24-86

Preţul 70 lei